

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Шевців Михайло Богданович

УДК 340.12: 347.96: 159.9

**ІНТУЇТИВНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА:
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

12.00.12 – філософія права

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2012

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ
Міністерства внутрішніх справ України

**Науковий
керівник -**

доктор юридичних наук, професор **Сливка Степан Степанович**, Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка», завідувач кафедри теорії та філософії права.

**Офіційні
опоненти:**

доктор юридичних наук, доцент **Вовк Вікторія Миколаївна**, Національна академія внутрішніх справ, заступник начальника Навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання.

кандидат юридичних наук **Гарасимів Олена Іванівна**, Львівський державний університет внутрішніх справ, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету з підготовки слідчих.

Захист відбудеться «__» липня 2012 року о ..... годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.725.02 Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розіслано «__» червня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Красницький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Філософія права як наука набуває все більшого розвитку у сучасній Україні. Дослідження у цій галузі зумовлені новими відкриттями у фізиці, природознавстві, психології та інших науках, які продукують наукові ідеї філософії, що становлять інтерес для філософії права. З'являються активні дослідження із синергетики права, біоетики, антропології й антропософії права та ін. Особливий інтерес для філософії права становить сфера правової інтуїції, інтуїтивної культури юриста.

У науці існує думка, що інтуїтивну культуру юриста характеризують духовно-синергетичні складові, які продукують внутрішнє переконання у потребі прийняття правових рішень. Духовно-синергетичні дії правника визначають його внутрішній стан, налаштованість на правомірні дії. У такому контексті формується інтуїтивна культура юриста, яка функціонує на засадах позитивного та природного права. При цьому інтуїтивна культура юриста більше потребує природно-правових норм, які «швидше» й ефективніше впливають на його процесуальні дії.

Роль синергетики в інтуїтивній культурі підкреслюється сучасними дослідниками, оскільки наука доводить цінність нелінійних професійних дій, їх переваги в багатьох випадках над лінійними. Тобто інтуїція, як підсвідомий інстинкт, «спрацьовує» не тоді, коли має місце спроба скористатися нею, а тоді, коли настають певні умови, які зумовлені внутрішніми, психічними процесами особи юриста.

Практичний аспект актуальності дослідження виявляється в аналізі сучасного стану юридичної діяльності та насиченості потоків правової інформації. Це вимагає від юриста правомірної реалізації норм права за допомогою його розвиненої інтуїтивної культури.

Дослідженню інтуїції та інтуїтивної культури приділяло увагу багато вчених. Серед класиків філософської думки з розглядуваної тематики назвемо таких мислителів, як: Аврелій Августин, П'єр Абеляр, Аристотель, Валентин Асмус, Фома Аквінський, Френсіс Бекон, Анрі Бергсон, Георг Гегель, Томас Гоббс, Гуго Гроцій, Едмунд Гуссерль, Рене Декарт, Демокрит, Альберт Ейнштейн, Іммануїл Кант, Готфريد Вільгельм Лейбніц, Джон Локк, Микола Лосський, Станіслав Оріховський, Лев Петражицький, Платон, Симюель Пуфендорф, Жан-Жак Руссо, Бенедикт Спіноза, Христиан Томазій, Йоган Фіхте, Джон Фортеск'ю, Семен Франк, Зигмунд Фройд, Артур Шопенгауер та ін.

Із сучасних українських філософів права слід відзначити В. Бігуна, В. Вовк, Т. Гарасиміва, В. Ірину, А. Козловського, М. Костицького, В. Ларіонову, О. Литвинова, С. Максимова, Н. Мельничук, А. Новикова, Ю. Оборотова, П. Рабіновича, С. Рабіновича, О. Тихомирова, А. Токарську, Т. Тюрину, П. Шипова, І. Шутака та ін.

У дисертації творчо використані здобутки згаданих та інших науковців, а також продовжено дослідження проблематики інтуїтивної культури юриста. Варто зауважити, що перший крок у цьому напрямі зроблено професором С. Сливкою. Науковець сформулював дефініцію інтуїтивної культури юриста,

визначив її компоненти, основні принципи та функції. Однак це питання потребувало подальшого ґрунтовного дослідження, де б зосереджувалася увага на методологічних засадах інтерпретації інтуїтивної професійності юриста, детермінантах розвитку його інтуїтивної культури, концептуальних засадах та функціональних особливостях інтуїтивної культури правника, варіантах її формування, можливостях впливу позитивно-правових детермінантів на правову інтуїцію законодавця тощо, на чому власне і зосереджено увагу у запропонованій роботі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри теорії та історії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ на тему «Філософсько-правові та теоретично-історичні проблеми державотворення та правотворення в Україні» (Державний реєстраційний номер 0109U007855).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування культури використання інтуїції у професійній діяльності юриста.

Відповідно до поставленої мети було зосереджено увагу на вирішенні таких основних завдань:

- узагальнити результати наукових досліджень проблем інтуїтивності;
- сформулювати авторське розуміння поняття «інтуїтивної культури юриста»;
- розкрити методологічні засади інтерпретації інтуїтивності юриста;
- висвітлити взаємозв'язок пізнавального досвіду та інтуїтивної культури юриста;
- з'ясувати раціональне та природне зумовлення інтуїції;
- встановити чинники впливу на формування інтуїтивної культури юриста та розкрити їхнє онтологічне значення;
- визначити концептуальні засади (принципи) та функції інтуїтивної культури юриста і дати їм філософсько-правове обґрунтування;
- виявити прояви домінування імперативу моралі в інтуїтивній культурі юриста;
- розкрити феномен інтуїції як один зі способів самовираження юриста;
- дослідити місце і роль інтуїції у процесі прийняття правового рішення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у їх природно-правовому вияві, побудованому на інтуїтивізмі.

Предметом дослідження є інтуїтивна культура юриста як філософсько-правова категорія.

Методи дослідження. У дисертації застосовані основні наукові підходи, принципи і методи пізнання. Методологічною основою дисертаційного дослідження слугують положення і висновки теорії пізнання соціальних, у т. ч. правових явищ, теорії та філософії інтуїції, ідеї інтегративної юриспруденції. У процесі теоретичного та практичного дослідження застосовувалися філософські, загальнонаукові та спеціальні методи:

- діалектичний – для дослідження проблеми сутності та природи інтуїтивної культури юриста;

- понятійний – для формулювання понятійного апарату за напрямом дослідження, визначення детермінантів розвитку інтуїтивної культури юриста;
- історико-аналітичний – для вивчення історії об'єкта дослідження, а саме дослідження поглядів на проблему правового інтуїтивізму, інтуїції, культури, інтуїтивної культури тощо;
- порівняльний – для зіставлення та порівняння інтуїтивної культури з іншими видами правових культур;
- логічний – для формулювання дефініцій «інтуїція», «інтуїтивна культура», «інтуїтивна культура юриста», для послідовного та логічного викладу функціональних особливостей та концептуальних засад інтуїтивної культури юриста і т. ін.;
- системно-структурний та функціональний методи – для дослідження й аналізу професійної діяльності юриста та правових явищ;
- методи тлумачення права (юридичної герменевтики) – для з'ясування змісту правових норм, які регламентують професійну діяльність юриста;
- психологічний – для застосування психологічних знань у вивченні феномена інтуїтивної культури юриста.

У дослідженні застосовувалися також закони і методи аналізу та синтезу, дедукції, індукції та аналогії, порівняння та протиставлення у систематизації емпіричного матеріалу й отриманні власних теоретичних результатів для досягнення поставленої мети.

Теоретичною основою дослідження стали критично осмислені положення, аргументи та висновки, що містяться у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених різних історичних епох, зокрема:

- з філософії – А. Августина, Аристотеля, Г. Гегеля, Т. Гоббса, Г. Гроція, Р. Декарта, Демокрита, А. Ейнштейна, М. Лосського, Платона, Х. Томазія, Й. Фіхте, А. Шопенгауера та інші;
- з філософії права – А. Бергсона, Е. Гуссерля, Г. В. Лейбніца, І. Канта, Дж. Локка, С. Оріховського, Л. Петражицького, Б. Спінози, Т. Гарасиміва, А. Козловського, В. Ларіонової, П. Рабіновича, С. Сливки та інші;
- з психології – В. Бедь, Р. Грановської, Е. Клімова, І. Лебедева, А. Налчаджяна, Я. Пономарьова, В. Потапової, О. Степаносової, О. Столяренко, Б. Теплова, Т. Тюріної, З. Фрейда, М. Холодної та інші.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці зроблено спробу здійснити цілісне дослідження і філософсько-правовий комплексний аналіз поняття інтуїтивної культури юриста. Філософсько-правова концепція поняття «інтуїтивна культура юриста» побудована з урахуванням сучасних вимог, нових ідей та потреб виконання юристом своїх професійних функцій.

Найістотніші результати дослідження, які відображають внесок дисертанта у розробку означеної проблеми, зводяться до того, що:

вперше:

- обґрунтовано природно-правове зумовлення інтуїції – як підсвідоме сприйняття правової реальності, що формується за допомогою наступних чинників: гени індивідуума, родинне виховання, сімейний мікроклімат,

навколишнє оточення, школа та дошкільні навчальні заклади, навчальні заклади II-IV рівня акредитації, професійна діяльність, самоосвіта, розум (інтелект) та інше;

- запропоновано авторський підхід до трактування інтуїції юриста у природно-правовому просторі (гармонії людини з природою), що забезпечує правильність застосування інтуїтивного мислення, та у надприродно-правовому просторі, що розширює пізнавальну діяльність юриста, формує нові імпульси пошуку пізнання правової дійсності та прийняття правового рішення;

- виведено та обґрунтовано детермінанти – як чинники, що формують інтуїтивну культуру юриста, до яких віднесено внутрішні (природні задатки) та зовнішні (професійна соціалізація), із поділом останніх на активні (процес навчання юриста) та пасивні (вплив середовища на особу правника);

- обґрунтовано концептуальні засади (принципи) інтуїтивної культури юриста, які поділяються на позитивно-правові та природно-правові; з'ясовано функціональні особливості інтуїтивної культури юриста, які поділено на основні та додаткові.

удосконалено:

- дефініцію інтуїтивної культури юриста, під якою слід розуміти ступінь природно-правового, ірраціонального осмислення правового явища на основі отриманих знань та практичних навичок юриста з метою прийняття раціонально вмотивованого, логічно обґрунтованого правового рішення;

- систематизацію філософсько-правових джерел у межах правового інтуїтивізму;

- положення про те, що засади формування інтуїтивної культури юриста є результатом пізнавального інтелектуального досвіду.

набули подальшого розвитку:

- методологічні засади інтерпретації інтуїтивної професійності юриста;
- дослідження місця та ролі імперативу моралі в інтуїтивній культурі юриста;

- твердження про те, що з-поміж способів самовираження юриста за допомогою інтуїції можна виділити наступні: по-перше, в процесі розслідування інтуїція перевіряється практикою; по-друге, інтуїція є здатністю осягати істину шляхом прямого її спостереження; по-третє, на безпосередньому рівні пізнання інтуїція об'єднує чуттєве та раціональне.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані положення, пропозиції, рекомендації та висновки становлять і науково-теоретичний, і практичний інтерес, а також можуть бути важливими для подальших наукових досліджень сутності, місця і ролі інтуїтивної культури юриста у структурі філософських та юридичних наук. Дисертація спрямована на розвиток філософії права, юридичної деонтології, поглиблення знань із теорії держави і права.

Результати дослідження можуть використовуватися у таких сферах: у навчальному процесі вищих навчальних закладів під час викладання таких дисциплін, як «Філософія права», «Теорія держави та права», «Юридична деонтологія», «Соціологія права», а також під час підготовки відповідних

підручників, навчальних посібників та навчально-методичної літератури з цих навчальних дисциплін (акт впровадження № 6 від 16 березня 2012 р.); у науково-дослідній сфері – для подальшого наукового пошуку напрямів розв’язання філософських проблем юридичної науки; у правовиховній сфері – з метою підвищення рівня правової культури та правосвідомості населення.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію представлено й обговорено на кафедрі теорії та історії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ. Основні положення дисертаційного дослідження були висвітлені у доповідях і наукових повідомленнях на таких міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах, як: Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика застосування чинного законодавства в сучасних умовах» (м. Одеса, 12–13 лютого 2011 р.); Всеукраїнська наукова конференція ад’юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 26 вересня 2008 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Право на приватність: тенденції та перспективи» (м. Львів, 14 листопада 2008 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Державотворення та правотворення в Україні» (м. Львів, 17 лютого 2012 р.); звітна наукова конференція «Актуальні аспекти підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки» (м. Львів, 24 лютого 2012 р.); круглий стіл «Проблеми державотворення та правотворення в Україні» (м. Львів, 5 березня 2010 р.); круглий стіл «Порівняльне правознавство: філософські, історико-теоретичні та галузеві аспекти» (м. Львів, 28 травня 2010 р.); круглий стіл «Державотворення та правотворення в Україні крізь призму дотримання прав людини: ретроспектива, сучасні проблеми та наукове прогнозування» (м. Львів, 10 грудня 2010 р.); круглий стіл «Проблеми державотворення та правотворення в Україні» (м. Львів, 18 лютого 2011 р.); круглий стіл «Проблеми юридичної науки: філософський, теоретичний та історичний аспекти» (м. Львів, 14 квітня 2011 р.); III всеукраїнський круглий стіл «Державотворення та правотворення в Україні крізь призму дотримання прав людини: ретроспектива, сучасні проблеми та наукове прогнозування» (м. Львів, 9 грудня 2011 р.).

Публікації. Основні результати дисертації знайшли своє відображення у 14 наукових публікаціях, три з яких – статті, опубліковані у наукових фахових виданнях, затверджених ДАК України, та 11 тез доповідей на науково-практичних конференціях, круглих столах тощо.

Структура дисертації. Відповідно до мети, завдання й предмета дослідження дисертація складається із вступу, трьох розділів, які містять дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 196 сторінок, з яких 181 сторінка основного тексту, 15 сторінок списку використаних джерел (186 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, а також мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, викладаються наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, вказуються відомості щодо їх впровадження та апробації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні дослідження інтуїтивної культури юриста» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Джерела філософсько-правового дослідження інтуїтивної культури»* на підставі аналізу праць вітчизняних, так і зарубіжних вчених дисертантом обґрунтовується, що безпосередніх досліджень інтуїтивної культури в науці не було. На підставі критичного осмислення ідей формування інтуїтивного сприйняття предмета чи явища різними вченими дозволило до повної міри усвідомити особливості та можливості інтуїції.

Автор зазначає той факт, що філософська система Г. Гегеля являє собою класичний варіант абсолютно раціональної системи. Він виводить прямий зв'язок інтуїтивного рішення з логічним мисленням. Беруться до уваги критичні висновки вчених, які протиставляють інтуїцію інтелекту (А. Бергсон).

Характерні ознаки інтуїтивної культури доповнюються різноформованими поглядами дослідників: гуссерлівська концепція інтуїції зводиться до того, що інтуїція виступає вищим видом пізнання; первинний психологічний пласт правових явищ представлений інтуїтивним правом, а до другого, соціологічного, належить позитивне право (Л. Петражицький); доповненням ознак інтуїтивної культури є висновки прихильників інтелектуального вчення про інтуїцію, які не протиставляли її раціональному пізнанню, а навпаки, намагалися включити її у схему пізнавального процесу у формі інтелектуальної першооснови пізнання.

У підрозділі 1.2. *«Методологічні засади інтерпретації інтуїтивної професійності юриста»* зазначається, що з погляду гносеології, інтелектуальна діяльність юриста є результатом узагальнення попередніх актів мислення. Його інтуїтивний висновок передбачає накопичення знань, уявлень, що й приводить до результату.

Вказується, що однією із найхарактерніших особливостей мислення юриста є його неусвідомлювані компоненти, серед яких, безумовно, інтуїція. Тобто інтуїтивне мислення можна охарактеризувати відсутністю виражених етапів, швидкістю протікання, мінімальністю усвідомлення. За визначенням логічної термінології, інтуїція – це немов скорочений умовивід, проте скорочений за рахунок несвідомого руху ланок пізнавального процесу. Понад усе – інтуїція відіграє ледь не ключове значення у пошуку творчого рішення і творчого розвитку особистості. За креативність культури мислення відповідають підсвідомі процеси, бо лише підсвідомість володіє необхідною здатністю для творчого мислення – гнучкістю, і при цьому протистоїть пасивному несвідомому.

У підрозділі 1.3. *«Інтуїтивна культура юриста як результат пізнавального досвіду»* зазначено, що інтуїтивна діяльність юриста, а відтак і його правова культура формується із раціональних та нераціональних мисленневих процедур. Вони реалізуються різними ділянками мозку на основі певних біосоціальних

закономірностей та діють незалежно від свідомості і волі людини. Творча нерациональна сторона процесу пізнання представлена різними психологічними та ірраціональними чинниками: волею, фантазією, уявою, емоціями, інтуїцією тощо, що теж впливають на рівень інтуїтивної культури юриста.

Дисертант вважає, що допустимим у формуванні інтуїтивної культури юриста є використання безпосереднього знання, тобто такого, яке здобувається не через чуттєві сприйняття і не за допомогою роздумів, а є прямим переживанням дійсності, що розвивається в людини.

В дисертації констатується, що інтуїція – це неусвідомлена людиною дія думки, яка вбирає в себе увесь масив знань і досвіду, яким володіє людина. Інтуїтивне осяяння приходить до інтелектуально підготовлених людей. Як би високо не оцінювалася інтуїція у науковому пізнанні, її в будь-якому разі недостатньо для того, щоб переконати наукову спільноту в істинності отриманих за допомогою неї результатів. Для цього необхідний теоретичний доказ і перевірка практикою. Автор відкидає твердження тих дослідників, які стверджують, що інтуїція – це не щось протилежне інтелекту: вона є взаємопов'язаною складовою єдиного, цілісного пізнавального процесу.

Розділ 2 «Формування та розвиток інтуїтивної культури юриста» передбачає розгляд поняття, інтуїтивної культури юриста, детермінанти, що її формують, а також концептуальні засади та концептуальні особливості інтуїтивної культури юриста.

У підрозділі 2.1. «Аналіз природно-правового зумовлення інтуїції як системи сприйняття» інтуїція виступає і як абстрактна категорія (феномен), яку неможливо матеріалізувати, і як інтелектуальна діяльність у підсвідомій зоні головного мозку людини – діяльність свідомої, дієздатної людини, що базується на розумі; у природно-правовому просторі – тобто у просторі рівності усіх людей та гармонії людини з природою, при встановленні швидкого, і, ймовірно, правильного рішення у конкретній життєвій ситуації – ймовірність правильного рішення здебільшого не впливає на швидкість його прийняття, і навпаки, залежить лише від правильності застосування інтуїтивного мислення. Межування з надприродним правом можна трактувати як можливість віднесення інтуїції до надприродно-правового простору.

У підрозділі 2.2. «Детермінанти розвитку інтуїтивної культури юриста» досліджено фактори формування інтуїтивної культури юриста, основними з яких є: гени індивідуума; родинне виховання; сімейний мікроклімат; навколишнє оточення; школа та дошкільні навчальні заклади; навчальні заклади вищих рівнів акредитації; професійна діяльність; самоосвіта, розум (інтелект) та ін. Зокрема:

- у родинному вихованні здійснюється процес прищеплення любові (як правило, в дитячому віці) – до основоположних, природно-правових чинників життєдіяльності в цілому та конкретно за напрямом родової діяльності батьків, що в подальшому відіграє вирішальну роль у розвитку інтуїції. У сімейному мікрокліматі формуються відносини між членами сім'ї, у якому всі члени сім'ї інтуїтивно взаємовпливають один на одного;

- провідними цінностями шкільного та дошкільного виховання повинні стати не засвоєння норм поведінки і вмій (позитивістсько-правові вимоги

суспільства), а гуманність взаємовідносин, свобода прояву власного Я, культивування індивідуальності, усвідомлена правова культура поведінки, творче самовираження – основні природно-правові засади у формуванні інтуїтивної культури правника. Знання, які людина отримує не «силоміць», а за власним бажанням, цікавістю, набагато краще закарбовуються у свідомості, є більш затребуваними, і в результаті, якісніше вплинуть на інтуїтивні можливості особи правника;

– розум, на відміну від інтелекту, який ми можемо розвивати, більшою мірою стосується свідомої діяльності людини. Інтелект більше характеризує підсвідомість, без якої не відбувається вирішення проблеми, тому він найбільше характеризує ступінь інтуїтивної культури. Остання ділиться на два основних види: внутрішню (природні задатки) та зовнішню (професійна соціалізація). Зовнішні відповідно можна поділити на пасивні (вплив середовища на особу правника) та активні (процес навчання юриста).

У підрозділі 2.3. «*Концептуальні засади (принципи) та функціональні особливості інтуїтивної культури юриста*» сформульовані концептуальні засади, які поділяються на позитивістсько-правові та природно-правові: до перших відносяться інтелектуальність, доповнюваність, системність, свобода, простота, наочність, гуманізм, спостережливість, справедливість, відповідальність; до других метафізичність, ірраціональність, онтологічність, синергетичність, підсвідомість, креативність, адекватне моделювання ситуації, конваріантна аналогія.

Функціональні особливості інтуїтивної культури юриста автор виділяє як роль і функцію, яку виконує інтуїція юриста. Він поділяє їх на основні (комунікативні та пізнавальні) та додаткові (новоутворювальні, індивідуального підходу, оцінювальні та регулятивні).

Розділ 3 «Інтуїтивна культура юриста у філософсько-правовій проекції» передбачає три розділи.

У підрозділі 3.1 «*Прояви імперативу моралі в інтуїтивній культурі юриста*» автор зазначає декілька положень щодо філософсько-правової проекції інтуїтивної культури юриста, з-поміж яких виділяє найголовніші: юристи в повсякденній діяльності зустрічаються із швидкозмінними ситуаціями, тому поряд з рішеннями, базованими на загальноприйнятих нормах поведінки, їм доводиться приймати нестандартні рішення – спонтанні, неочікувані, подекуди, підсвідомі. Такий процес називається творчістю, яка до певної міри детермінована інтуїцією. Більше того, юридична діяльність має доцільний характер. Для досягнення визначеної мети доводиться вирішувати ряд завдань і підзавдань. Одні з них можуть бути розв'язані за допомогою типових раціональних прийомів. Для інших – постає потреба у створенні або винаході нестандартних, нових правил і прийомів. Це відбувається тоді, коли юрист стикається з принципово новими ситуаціями, що не мають точних аналогів у минулому.

Доводиться, що інтуїція виступає однією з форм теоретичного осмислення моралі. Інтуїтивне знання не ірраціональне, а надраціональне в тому що, як правило, завершує гносеологічний процес, виникаючи на вершині творчої думки. Але воно ж може бути і надчуттєвим, коли, наприклад, у релігійному почутті

єднає юриста з абсолютним початком. І саме в силу надчуттєвості і надраціональності інтуїції звернення до неї дозволяє сподіватися на більш пильний, а також більш відповідальний аналіз моральності, що поєднує її із культурою інтуїції фахівця юриспруденції.

Дисертант стверджує, що інтуїтивність у культурі юриста є невід'ємною якістю морального почуття, являє собою одночасне знання-переживання, завдяки якому і втілюється характер моральності. Розуміння моралі як духовно-інтуїтивного почуття вищих цінностей у професійній діяльності дозволяє відчутти, що моральні поняття блага, добра, справедливості, співчуття не є тільки гранично загальними абстрактними поняттями, що узагальнюють різні аспекти морального життя людей. Ці поняття працюють в моралі як чуттєві структури. Через них юрист інтуїтивно відчуває – осягає моральний зміст і не несвідомо, а усвідомлено, оскільки моральне почуття є відчуттям, побудоване на основі знання.

У підрозділі 3.2 «Інтуїція як спосіб самовираження»

Дисертант дослідив, що з-поміж способів самовираження юриста за допомогою інтуїції можна виділити наступні: 1) в процесі розслідування інтуїція перевіряється практикою і лише у разі свого підтвердження розглядається як достовірне знання; 2) визначаючи інтуїцію як процес безпосереднього отримання знань за допомогою цілісного усвідомлення проблемної ситуації без дискурсивного його виведення і доведення, передбачуваними в якості передумов стають тривалі творчі пошуки та багатий соціальний досвід людини; 3) інтуїція є здатністю осягати істину шляхом прямого її спостереження; 4) у безпосередньому рівні пізнання інтуїція об'єднує чуттєве та раціональне; 5) інтуїція формується у результаті тривалого попереднього досвіду діяльності в певній галузі, зокрема минулих міркувань, обговорень, логічних дій.

Інтуїтивне пізнання як безпосереднє відрізняється від розумового, що спирається на логічний апарат визначень, силогізмів і доказів. Для прояву інтуїції та застосування її в процесі прийняття соціальнозначущих рішень різного рівня необхідна наявність інформаційного поля пошуку для більш ефективного і нетипового рішення.

У підрозділі 3.3 «Процес прийняття юристам інтуїтивного рішення»

Визначено, що процес мислення є не лише сукупністю розгорнутих умовиводів, оскільки поряд із повними логічними формами людина користується такими судженнями, які приймаються у сконденсованому вигляді, а інші зовсім випадають, опускаються, як давно відомі, перевірені досвідом, доведені практикою або встановлені будь-якої галуззю знань. У результаті отриманий висновок здається відірваним, ізольованим і уявляється як нічим не обумовлений здогад.

Автор вважає, що у процесі професійної підготовки юриста найпершим з-поміж завдань є спрямування як на формування у юриста логічних операцій мислення, так і на розвиток інтуїції. Культура інтуїції вдосконалюється на основі необхідних знань та досвіду, а її наявність обумовлює здатність юриста до правової імпровізації. Тобто єдність та складні взаємозв'язки логічних та інтуїтивних компонентів під час вирішення юридично-професійних завдань зумовлюють активність особистості, формування інтуїтивної культури юриста,

його компетентності, професіоналізму, адже усвідомлення підсвідомого – це шлях до самовдосконалення та самопізнання.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове розв'язання завдань, пов'язаних із теоретичними проблемами філософсько-правового характеру функціонування правової інтуїції та підходів щодо її застосування у професійній діяльності юриста. Із висновків, зроблених у дослідженні, найбільш важливими є:

1. Попри потужний арсенал юридичної техніки і правознавчих прийомів, правник за допомогою знань, інтелекту, логіки, цілісності, повноти, використання альтернативних варіантів має прийняти найефективніше рішення, опираючись на добре розвинену професійну і людську інтуїцію. Крізь призму цієї думки дослідники (Д. Локк, Г. Гегель, А. Бергсон, Е. Гуссерль, Л. Петражицький та інші) висловлювали критичні судження щодо впливу вроджених ідей на формування інтуїтивного сприйняття предмета чи явища, що, вочевидь, не дозволяє повною мірою усвідомити усі грані та можливості власне правової інтуїції. Абсолютна раціональна філософська система мислення виводить прямий зв'язок інтуїтивного рішення із логічним мисленням. В основі інтуїтивного мислення лежить здоровий глузд, а не філософські роздуми, які раніше домінували у наукових теоріях правового інтуїтивізму. Протиставляючи інтуїцію інтелекту, вчені зазначають, що філософствувати – означає повернути у протилежний бік звичайний порядок думки. Таким чином, інтуїція, у такому розумінні, є вищим видом пізнання, що дозволяє безпосередньо усвідомлювати загальне, яке знаходиться у самому пізнанні, незалежно від того, чи відповідає сутність чого-небудь реальності, і впливає із правового інтуїтивізму – як філософсько-правової течії.

Правовий інтуїтивізм, своєю чергою, впливає із природного права. Учення про природне право пройшло доволі значний період еволюції, перебувало під впливом різних тенденцій, течій, унаслідок чого виникли неоднозначні, часто навіть суперечливі визначення й тлумачення природного права, що спонукає дослідників до неоднозначності аналізу поняття інтуїції.

2. Сформоване тлумачення ключового поняття, яке полягає в тому, що: інтуїтивна культура юриста – це ступінь природно-правового, ірраціонального осмислення правового явища на основі знань та практичних навичок юриста з метою прийняття раціонально вмотивованого логічно обґрунтованого правового рішення.

3. Методологічні засади формування інтуїтивної культури юриста полягають у єдності самої інтуїції і логіки як філософської науки. Інтуїція представлена як данина минулому свідомому і підсвідомому досвіду. Підсвідоме порівняння з минулим досвідом і призводить до осяяння, до несподіваного, однак логічно вмотивованого рішення. Цей взаємозв'язок, здебільшого, залишається прихованим для свідомості. Якщо сприймати багатоаспектність інтуїтивного процесу як кульмінаційний елемент пізнання юридичної діяльності, то формування інтуїтивної культури юриста проходить низку етапів, з-поміж яких: усвідомлення юристом змісту прийнятого рішення, навіть якщо це рішення прийнялося немов би спонтанно та несподівано; переконаність у правильності

такого роду рішення, оскільки, здебільшого, інтуїтивно прийняті рішення оригінальні, витончені та гармонійні за своєю структурою. Такий хід подій неодмінно вказує на те, що підтвердженням сформованої інтуїтивної культури юриста виступає обставина, в контексті якої інтуїтивно прийняте рішення (на філософсько-правовому рівні) дозволяє простежити й засоби реалізації такого рішення і, при бажанні та наявності певних навичок, його можна логічно проаналізувати та аргументовано довести.

4. Абстрактне поняття інтуїції не має матеріального підтвердження: інтелектуальна діяльність у підсвідомій зоні головного мозку людини – це діяльність свідомої, дієздатної людини, що базується на умовиводах розуму; у природно-правовому просторі (тобто у просторі рівності усіх людей та гармонії людини з природою – під час прийняття швидкого, і ймовірно, правильного рішення у конкретній життєвій ситуації) імовірність правильного рішення здебільшого не впливає на швидкість його прийняття, (і навпаки), а залежить лише від правильності застосування інтуїтивного мислення; перебування з надприродним правом можна трактувати як можливість віднесення інтуїції до надприродно-правового простору.

Поступ пізнавального досвіду засвідчує, що лише логічного мислення, застосування способів і прийомів для утворення нових понять, базування виключно на законах логіки, без врахування емпіричного досвіду – недостатньо для формування інтуїтивної культури юриста. Адже процес продукування нової інформації не може бути схематично зведений ні до індуктивно, ні до дедуктивно розгорнутого мислення. Незамінною у цьому процесі залишається інтуїція, що дає пізнанню новий імпульс і напрям руху.

5. На основі аналізу раціонального та природного зумовлення інтуїції, виокремлений ряд чинників, що формують інтуїтивну культуру юриста. До них віднесені: гени індивідуума; родинне виховання; сімейний мікроклімат; навколишнє оточення; школа та дошкільні навчальні заклади; навчальні заклади II-IV рівнів акредитації; професійна діяльність; самоосвіта, розум (інтелект) та інші.

Значний вплив на інтуїтивні можливості людини, в т. ч. майбутнього правника, здійснюють, передусім, заклади освіти. Провідними цінностями виховання стає не лише засвоєння норм поведінки і вмінь (позитивістсько-правові вимоги суспільства), а й гуманність взаємовідносин, свобода прояву власного Я, культивування індивідуальності, усвідомлена правова культура поведінки, творче самовираження як основні природно-правові засади формування інтуїтивної культури правника.

6. Розрізняються внутрішні (природні задатки) та зовнішні (професійна соціалізація) види детермінантів, що впливають на формування інтуїтивної культури юриста. Зовнішня, своєю чергою, може бути пасивною (вплив середовища на особу правника) та активною (процес навчання юриста).

7. Концептуальні засади інтуїтивної культури юриста – це принципи, згідно з якими потрібно діяти у певній ситуації. Вони поділяються на позитивістсько-правові та природно-правові.

До позитивістсько-правових концептуальних засад інтуїтивної культури юриста віднесені: інтелектуальність; доповнюваність; системність; свобода; простота; наочність; гуманізм; спостережливість; справедливість; відповідальність.

Природно-правовими концептуальними засадами інтуїтивної культури юриста є: метафізичність; ірраціональність; онтологічність; синергетичність; підсвідомість; креативність; адекватне моделювання ситуації; конваріантна аналогія.

Функціональні особливості інтуїтивної культури юриста можуть бути основними (комунікативні та пізнавальні) та додатковими (новоутворювальні, індивідуального підходу, оцінювальні та регулятивні).

8. Місце і роль імперативу моралі в інтуїтивній культурі юриста проявляється передусім у певних мотивах. До таких мотивів можна віднести: совість, внутрішній голос, особисте переконання. Визначити вказані мотиви «зі сторони» досить проблематично – саме тому людина повинна сама регулювати свій внутрішній світ, захищати свою моральну автономію від впливів ззовні, вибудовувати моральні чесноти, що сприятимуть ефективнішому формуванню та прояву інтуїтивної культури тощо. Існують моральні норми, прийняті в певних національних, регіональних та інших структурах суспільства, що обмежують поведінку і дії людей. Беручи до уваги те, що кожний базовий рівень свідомості корелює власна базова моральна інтуїція, спрямована на те, щоб забезпечити глибинність усвідомлення певного вчинку, то інтуїцію слід сприймати як одну із форм теоретичного осмислення моралі. Отже, якщо інтуїція є необхідною умовою будь-якої професійної діяльності, то й інтуїтивна культура юриста не може бути достатньо сформованою поза загальним розвитком особистої інтуїції на основі морального імперативу.

9. З-поміж способів самовираження юриста за допомогою інтуїції можна виділити наступні: по-перше, в процесі розслідування інтуїція перевіряється практикою і лише у разі свого підтвердження розглядається як достовірне знання (немає нічого принципово відмінного від звичайного процесу перевірки версій, висунутих на основі строго послідовного, логічного пояснення фактів); по-друге, інтуїція є здатністю осягати істину шляхом прямого її спостереження; по-третє, у безпосередньому рівні пізнання інтуїція об'єднує чуттєве та раціональне; по-четверте, інтуїція формується у результаті тривалого попереднього досвіду діяльності в певній галузі, зокрема минулих міркувань, обговорень, логічних дій. Раптові рішення можливі лише тому, що логічні дії автоматизуються, стають розумовими навичками, які протікають непомітно як для самої людини, так і для інших.

10. Спрямування передусім на формування у юриста логічних операцій мислення – одна з основних цілей під час його професійної підготовки. Проте розвиток професійної інтуїції відіграє не менш важливу роль у вдосконаленні юридичної майстерності, професійної культури. Інтуїція виробляється на основі необхідних знань та досвіду (в нашому випадку – юридична освіта, правове виховання, правова культура тощо), а її наявність обумовлює здатність юриста до правової імпровізації. Таким чином, складні взаємозв'язки та єдність логічних й

інтуїтивних компонентів під час вирішення юридично-професійних завдань зумовлюють активність особистості, формування інтелектуальної та інтуїтивної культури юриста, його компетентності, професіоналізму.

Зіткнення зі швидкозмінними ситуаціями, що мають різну правову природу, вимагає від юристів поряд із рішеннями, базованими на загальноприйнятих нормах поведінки, прийняття хоча й правомірних, проте нестандартних рішень. Перед тим, як юридична діяльність набирає доцільного характеру, має місце деяка спонтанність, інтуїтивна професійна творчість, і лише згодом юридична діяльність набуває доцільного характеру. Тому для прийняття правильного правового рішення правникові доводиться вирішувати ряд інтуїтивних завдань. Деякі з них можуть бути вирішені за допомогою типових раціональних прийомів. Для вирішення інших потрібне створення або винахід нестандартних правил і прийомів. Це, зазвичай, відбувається, коли у своїй діяльності юрист стикається з принципово новими ситуаціями, що не мають точних аналогів у правозастосуванні. Саме тоді необхідними стають творчість, досвід, певні напрацювання, тобто яскраво проявляються підстави для вияву інтуїтивної культури юриста.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Шевців М.Б. Роль природного права у формуванні інтуїтивного мислення правника / М.Б. Шевців // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2011. – № 1. – Ч. 1. – С. 242–251.
2. Шевців М.Б. Поняття інтуїції як природно-правової категорії / М.Б. Шевців // Митна справа. – 2011. – № 1. – Ч. 2. – С. 127–131.
3. Шевців М.Б. Методологічні детермінанти розвитку інтуїтивної культури юриста / М.Б. Шевців // Науково-практичний господарсько-правовий журнал «Підприємство, господарство і право». – 2011. – № 3. – С. 122-125.
4. Шевців М.Б. Роль інтуїтивної культури у формуванні світогляду працівника ОВС: матеріали Всеукраїнської наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів [“Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні”]; (м. Львів, 26 вересня 2008 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2008. – С. 251-253.
5. Шевців М.Б. Поняття інтуїтивізму у приватному житті людини: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [“Право на приватність: тенденції та перспективи”]; (м. Львів, 14 листопада 2008 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2008. – С. 220-221.
6. Шевців М.Б. Місце інтуїції в стадіях правотворчого процесу України: матеріали Всеукраїнського круглого столу [“Проблеми державотворення та правотворення в Україні”]; (м. Львів, 5 березня 2010 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2010. – С. 47-49.
7. Шевців М.Б. Інтуїція у розумінні французьких філософів А. Бергсона та Р. Декарта: порівняльний аналіз: матеріали Всеукраїнського круглого столу [“Порівняльне правознавство: філософські, історико-теоретичні та галузеві

аспекти”]; (м. Львів, 28 травня 2010 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2010. – С. 82-85.

8. Шевців М.Б. Про деякі аспекти історичного розвитку інтуїтивізму: матеріали II Всеукраїнського круглого столу [“Державотворення та правотворення в Україні крізь призму дотримання прав людини: ретроспектива, сучасні проблеми та наукове прогнозування”]; (м. Львів, 10 грудня 2010 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2010. – С. 107-110.

9. Шевців М.Б. Прийняття інтуїтивного рішення суддею: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [“Теорія і практика застосування чинного законодавства в сучасних умовах”], (м. Одеса, 12-13 лютого 2011 року) / Причорноморська фундація права. – Одеса: у 3-х частинах, 2011. – Ч. 1. С. 40–43.

10. Шевців М.Б. Правова культура – як спосіб подолання правового нігілізму: матеріали II Регіонального круглого столу [“Проблеми державотворення та правотворення в Україні”]; (м. Львів, 18 лютого 2011 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2011. – С. 342-346.

11. Шевців М.Б. Інтелектуальна інтуїція у працях Спінози, Гегеля та Канта: матеріали Всеукраїнського круглого столу [“Проблеми юридичної науки: філософський, теоретичний та історичний аспекти”]; (м. Львів, 14 квітня 2011 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2011. – С. 219-222.

12. Шевців М.Б. Про деякі судження щодо категорії істини та її ролі в інтуїтивному мисленні у працях Рене Декарта та Бенедикта Спінози: матеріали III Всеукраїнського круглого столу [“Державотворення та правотворення в Україні крізь призму дотримання прав людини: ретроспектива, сучасні проблеми та наукове прогнозування”]; (м. Львів, 9 грудня 2011 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2011. – С. 306-309.

13. Шевців М.Б. Філософсько-правове розуміння категорії інтуїції І. Кантом: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [“Державотворення та правотворення в Україні”]; (м. Львів, 17 лютого 2012 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2012. – С. 523-525.

14. Шевців М.Б. Порівняльний аналіз деяких наукових суджень щодо категорії інтуїції у працях Б. Спінози та Г. Ляйбніца: матеріали звітної наукової конференції факультету громадської безпеки [“Актуальні аспекти підготовки фахівців для підрозділів громадської безпеки”]; (м. Львів, 24 лютого 2012 року) / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, ЛьвДУВС, 2012. – С. 513-517.

АНОТАЦІЯ

Шевціва М.Б. Інтуїтивна культура юриста: філософсько-правове дослідження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права. – Львівський державний університет внутрішніх справ.

У дисертації досліджено філософсько-правові аспекти інтуїтивної культури юриста. Обґрунтовано джерела інтуїтивної культури, умови, на яких філософсько-правова методологія сприяє пізнанню інтуїтивної культури юриста.

Дисертацію присвячено дослідженню формування та розвитку інтуїтивної культури юриста. Зокрема здійснюється аналіз природно-правового зумовлення інтуїції, визначено детермінанти розвитку інтуїтивної культури юриста, її принципи та функції. При цьому інтуїтивна культура юриста характеризується з позицій природного та позитивного права.

На основі одержаних теоретичних висновків інтуїтивної культури юриста зазначено значення імперативу моралі та способи самовираження юриста. Акцентується увага на змісті професійної підготовки юриста, виробленні умінь прийняття ним інтуїтивного рішення у практичній діяльності.

Ключові слова: природне право, інтуїція, правова інтуїція, інтуїтивна культура юриста, інтуїтивне мислення, інтуїтивне рішення.

Шевціва М.Б. Інтуїтивна культура юриста: філософсько-правове дослідження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права. – Львівський державний університет внутрішніх справ.

У дисертації досліджено філософсько-правові аспекти інтуїтивної культури юриста. Обґрунтовано джерела інтуїтивної культури, умови, на яких філософсько-правова методологія сприяє пізнанню інтуїтивної культури юриста.

Дисертацію присвячено дослідженню формування та розвитку інтуїтивної культури юриста. Зокрема здійснюється аналіз природно-правового зумовлення інтуїції. При цьому інтуїтивна культура юриста характеризується з позицій природного та позитивного права. Вказується, що однією із найхарактерніших особливостей мислення юриста є його неусвідомлювані компоненти, серед яких, безумовно, інтуїція. Тобто інтуїтивне мислення можна охарактеризувати відсутністю виражених етапів, швидкістю протікання, мінімальністю усвідомлення.

У роботі зазначається, що допустимим у формуванні інтуїтивної культури юриста є використання безпосереднього знання, тобто такого, яке здобувається не через чуттєві сприйняття і не за допомогою роздумів, а є прямим переживанням дійсності, що розвивається в людини.

Інтуїція виступає і як абстрактна категорія (феномен), яку неможливо матеріалізувати, і як інтелектуальна діяльність у підсвідомій зоні головного мозку людини – діяльність свідомої, дієздатної людини, що базується на розумі; у природно-правовому просторі – тобто у просторі рівності усіх людей та гармонії людини з природою, при встановленні швидкого, і, ймовірно, правильного рішення у конкретній життєвій ситуації – ймовірність правильного рішення здебільшого не впливає на швидкість його прийняття, і навпаки, залежить лише від правильності застосування інтуїтивного мислення.

Досліджено фактори формування інтуїтивної культури юриста, основними з яких є: гени індивідуума; родинне виховання; сімейний мікроклімат; навколишнє оточення; школа та дошкільні навчальні заклади; навчальні заклади вищих рівнів акредитації; професійна діяльність; самоосвіта, інтелект та ін.

Сформульовані концептуальні засади, які поділяються на позитивістсько-правові та природно-правові: до перших відносяться інтелектуальність, доповнюваність, системність, свобода, простота, наочність, гуманізм, спостережливість, справедливість, відповідальність; до других метафізичність, ірраціональність, онтологічність, синергетичність, підсвідомість, креативність, адекватне моделювання ситуації, конваріантна аналогія.

Функціональні особливості інтуїтивної культури юриста поліпляються на основні (комунікативні та пізнавальні) та додаткові (новоутворювальні, індивідуального підходу, оцінювальні та регулятивні).

Зазначено декілька положень щодо філософсько-правової проекції інтуїтивної культури юриста, зокрема констатується, що юристи в повсякденній діяльності зустрічаються із швидкозмінними ситуаціями, тому поряд з рішеннями,

базованими на загальноприйнятих нормах поведінки, їм доводиться приймати нестандартні рішення – спонтанні, неочікувані, подекуди, підсвідомі.

На основі одержаних теоретичних висновків інтуїтивної культури юриста доводиться, що інтуїція виступає однією з форм теоретичного осмислення моралі. Інтуїтивне знання не ірраціональне, а надраціональне в тому що, як правило, завершує гносеологічний процес, виникаючи на вершині творчої думки.

Виділяється декілька способів самовираження юриста за допомогою інтуїції, а саме: 1) в процесі розслідування інтуїція перевіряється практикою і лише у разі свого підтвердження розглядається як достовірне знання; 2) визначаючи інтуїцію як процес безпосереднього отримання знань за допомогою цілісного усвідомлення проблемної ситуації без дискурсивного його виведення і доведення, передбачуваними в якості передумов стають тривалі творчі пошуки та багатий соціальний досвід людини; 3) інтуїція є здатністю осягати істину шляхом прямого її спостереження; 4) у безпосередньому рівні пізнання інтуїція об'єднує чуттєве та раціональне; 5) інтуїція формується у результаті тривалого попереднього досвіду діяльності в певній галузі, зокрема минулих міркувань, обговорень, логічних дій.

Акцентується увага на змісті професійної підготовки юриста, виробленні умінь прийняття ним інтуїтивного рішення у практичній діяльності.

Ключові слова: природне право, інтуїція, правова інтуїція, інтуїтивна культура юриста, інтуїтивне мислення, інтуїтивне рішення.

АННОТАЦІЯ

Шевцова М.Б. Интуитивная культура юриста: философско-правовое исследование. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.12 – философия права. – Львовский государственный университет внутренних дел.

В диссертации исследованы философско-правовые аспекты интуитивной культуры юриста. Обоснованы источники интуитивной культуры, условия, на которых философско-правовая методология способствует познанию интуитивной культуры юриста.

Диссертация посвящена исследованию формирования и развития интуитивной культуры юриста. В частности проводится анализ естественно-правового предопределения интуиции. При этом интуитивная культура юриста характеризуется с позиций естественного и позитивного права.

Указывается, что одной из характерных особенностей мышления юриста является его неосознаваемые компоненты, среди которых, безусловно, интуиция. Есть интуитивное мышление можно охарактеризовать отсутствием выраженных этапов, скоростью протекания, минимальность осознания.

В работе отмечается, что допустимым в формировании интуитивной культуры юриста является использование непосредственного знания, т.е. такого, которое приобретается не через чувственные восприятия и не с помощью размышлений, а является прямым переживанием действительности,

развивающейся у человека. Интуиция выступает и как абстрактная категория (феномен), которую невозможно материализовать, и как интеллектуальная деятельность в подсознательной зоне головного мозга человека - деятельность сознательной, дееспособного человека, основанный на разуме; в естественно-правовом пространстве - то есть в пространстве равенства всех людей и гармонии человека с природой, при установке быстрого и, вероятно, правильное решение в конкретной жизненной ситуации - вероятность правильного решения основном не влияет на скорость его принятия, и наоборот, зависит только от правильности применения интуитивного мышления. Исследованы факторы формирования интуитивной культуры юриста, основными из которых являются: гены индивидуума; семейное воспитание семейный микроклимат; окружающую обстановку; школа и дошкольные учебные заведения, учебные заведения высших уровней аккредитации; профессиональная деятельность; самообразование, интеллект и др.. Сформулированы концептуальные основы, которые делятся на позитивистской-правовые и природно-правовые: к первым относятся интеллектуальность, дополнителность, системность, свобода, простота, наглядность, гуманизм, наблюдательность, справедливость, ответственность, к другим метафизичность, иррациональность, онтологичность, синергетичность, подсознание, креативность, адекватное моделирование ситуации, конвариантна аналогия. Функциональные особенности интуитивной культуры юриста полируются на основные (коммуникативные и познавательные) и дополнительные (новоутворювальни, индивидуального подхода, оценочные и регулятивные). Отмечено несколько положений о философско-правовой проекции интуитивной культуры юриста, в частности констатируется, что юристы в повседневной деятельности сталкиваются с быстротечными ситуациями, поэтому наряду с решениями, базирующимися на общепринятых нормах поведения, им приходится принимать нестандартные решения - спонтанные, неожиданные, порой, подсознательные. На основе полученных теоретических выводов интуитивной культуры юриста приходится, что интуиция выступает одной из форм теоретического осмысления морали. Интуитивное знание не иррациональное, а сверхрационален в том, что, как правило, завершает гносеологический процесс, возникая на вершине творческой мысли. Выделяется несколько способов самовыражения юриста с помощью интуиции, а именно: 1) в процессе расследования интуиция проверяется практикой и только в случае своего подтверждения рассматривается как достоверное знание, 2) определяя интуицию как процесс непосредственного получения знаний с помощью целостного осознания проблемной ситуации без дискурсивного его выведения и доказательства, предполагаемыми в качестве предпосылок становятся длительные творческие поиски и богатый социальный опыт человека, 3) интуиция есть способностью постигать истину путем прямого ее наблюдения, 4) в непосредственном уровне познания интуиция объединяет чувственное и рациональное, 5) интуиция формируется в результате длительного предыдущего опыта деятельности в определенной отрасли, в частности тех соображений, обсуждений, логических действий.

Акцентируется внимание на содержании профессиональной подготовки юриста, выработке умений принятия им интуитивного решения в практической деятельности.

Ключевые слова: естественное право, интуиция, правовая интуиция, интуитивная культура юриста, интуитивное мышление, интуитивное решение.

ANNOTATION

Shevtsiv M.B. Lawyer's intuitive culture: philosophical and legal research. – Manuscript rights reserved.

Thesis for the scientific degree of a Candidate of Law in speciality 12.00.12 – Philosophy of Law. – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs, Lviv, 2012.

The research deals with the philosophical and legal aspects of lawyer's intuitive culture. The sources of intuitive culture, terms on which the philosophical and legal methodology contributes to the notion of lawyer's intuitive culture are substantiated.

The thesis is devoted to researching and developing of lawyer's intuitive culture. The analysis of natural and legal cause of intuition is carried out, the determinants of development of the lawyer's intuitive culture, its principles and functions are defined. In spite of this the lawyer's intuitive culture is characterized from the positions of natural and positive law.

On the basis of the received theoretical conclusions of the lawyer's intuitive culture the meaning of imperative of morality and methods of lawyer's self-expression are mentioned. Special attention is paid to the contents of the lawyer's professional training and to the formation of skills which lie in his intuitive decision making in practice.

Key words: natural law, intuition, legal intuition, lawyer's intuitive culture, intuitive thinking, intuitive decision.